

„In rechte lijn.” *)

Dit boek van een kleine tweehonderd bladzijden heb ik aan één stuk uitgelezen, iets wat me zelden gebeurt. En ongevraagd wil ik een woord van warme aanbeveling schrijven, omdat mij 't hart tot schrijven dringt. Wat zou ik gaarne honderd menschen willen bewegen een tientje te geven en daarbij zelf natuurlijk van de partij zijn, om dan met die duizend gulden dit boek wat meer aan den man te brengen. De „E. B.” brengt het wel onder vele oogen, maar mij dunkt, het kan niet genoeg worden gelezen.

„In rechte lijn.” Eigenaardige titel. Wat schraal! Maar niettemin uitstekend gekozen. Isings teekent die lijn op den omslag. En de schrijver A. Lukkien gaat langs die lijn op zijn doel af. Want dit voelt ge: de schrijver heeft maar niet eens een verhaal willen schrijven; neen, hij had wat te zeggen. En als iemand waarlijk wat te zeggen heeft, dan is hij gewoonlijk welsprekend. Er zit een drang achter dit boek. Het heeft een tendenz: *de nooden van onzen tijd bloot te leggen en te wijzen op dien Eenen, die alle nooden wegnemen kan.*

Jan Landstra is uit een geloovig gezin, en toegerust met al wat een godvruchtig, bezonnen vader zijn zoon meegeven kan. Maar al is hij ook door deze omgeving „geheiligd,” hij mist nochtans de kracht, die er ligt in een levend geloof, door den Heiligen Geest gewekt. Ik geloof, dat Suze het glad mis heeft, als ze zegt: „Al geloof ik nog altijd, dat je toen een geloovige was en dat je gedwaald hebt,” en dat Jan Landstra daarentegen de waarheid aan zijn zij heeft, als hij betuigt: „Ik was geen geloovige, ik weet het nu wel; ik ben pas nu geloovig geworden.” En toch liep mijn weg in rechte lijn — de lijn van Gods genade van de zonde door het geloof naar de heerlijkheid.”

Landstra is een oprecht man. Als jong, christelijk onderwijzer maakt hij te Zandinge een geestelijke opwekking mee door, doch zelf blijft hij verstoken van den invloed van de levenwekkende kracht des Heiligen Geestes. Hij leert echter aanvankelijk zichzelf kennen. Wat was zijn Christendom? Was het wel het ware, het echte? Wat de jongbekeerden ervoeren, dat had hij nog nooit ervaren. Tegelijkertijd moet hij optornen tegen den stormwind van den twijfel, die wegblaast, wat een orthodoxe opvoeding hem had meegegeven en zoo allen steun ontnemt. Jan Landstra wordt een leeg vat.

En dan gaat het verder in rechte lijn. Van *twijfelaar tot criticus*, — *bestrijder*, — *zoeken naar waarheid*, — *socialist*, — *zondaar in 's Heeren oog*, en tenslotte — *verloste des Heeren!* En dat alles heeft zoo'n natuurlijk verloop. Zoo echt waar, naar het leven. Zonder schokken, zonder sprongen, zonder toevalligheden, zonder gemaaktheid, zonder bekeering à la minute! Het is een geestelijk proces, met een juist gestelde diagnose en een natuurlijk beloop. De oplossing is God verheerlijkend.

Suze Ibsen, die op den achtergrond „*Semper idem*”, „*altijd dezelfde*” blijkt te zijn, is een uitmuntend voorbeeld van ware vroomheid. Zij is ook tijdens de opwekking bekeerd geworden. En zij heeft zich met Jan verbonden, toen zij eens geestes meenden te zijn. En zij blijft haar Jan getrouw, ook als deze zegt een „ongeloovige” te zijn geworden. Neen, zij trok geen ongelijk juk aan. Het juk was niet ongelijk, het werd het. Als vrouw is zij gezond-christelijk in al haren wandel. Een vrouw uit 1 Petrus III. Moge haar voorbeeld bij vele meisjes en vrouwen ernstige navolging vinden.

*) Uitgave van J. N. Voorhoeve, Den Haag.

En de overige figuren? Ze zijn alle fijn geteekend: *meester Duiker*, *meester Holtink* vooral, *meester Dirk Schotema*, *wethouder van Luin*, *de ambitieuze Bos*, de jonge *socialistische* veenarbeider *Klaas Dekker*, en niet te vergeten die onbetaalbare, oude scheepskapitein *van der Mast* op Landstra's Patmos. Van die allen is veel te leeren. Ze vertegenwoordigen zekere stroomingen in de wereld van meeningen.

Er is heel wat *studie* ten grondslag gelegd aan dit boek. Daarom verdient het met aandacht te worden gelezen en te worden bestudeerd. Van alles weet Lukkien u te vertellen. Alle geestesrichtingen schijnt hij te kennen. En hij spreekt zoo overtuigend en tegelijk zoo smakelijk, dat gij het boek niet uit de hand leggen kunt.

Nog een afzonderlijk woord over de titels der hoofdstukken. Wie let daar nu op? Doe het dan nu eens, lezer. En dan zegt ge: wat zijn die titels ook juist gekozen. Ze geven zoo precies het geheele verloop weer. Ik wil ze hier afschrijven: 1. **een opwekking** (n.l. in het doodsche Zandinge); 2. **twijfel** (n.l. in Jans ziel); 3. **toch geen scheiding** (n.l. tusschen Suze en Jan); 4. **ontmoetingen** (n.l. van Suze en Jan, zoo echt mooi beschreven; en dan van Vader en Jan, zoo vol wijsheid, als Vader weet door te dringen in Jans zieleleven en hem verstaat. Vader weet, hoe het met zijn zoon is. Er zijn drie soorten atheïsten: zij, die liefst zouden hebben, dat er geen God was, om met een gerust geweten te kunnen zondigen; dan zij, die blindelings volgen, verlokkt door een zekeren schijn van geleerdheid; ten slotte zij, die eerlijk zoeken naar God en Hem niet kunnen vinden. Zulk eene was Jan. En dan besluit Vader: „Zoolang je alleen staat, ben je een zoeker . . .”; 5. **het nieuwe pad** (hetwelk hij alleen bewandelt); 6. **wat is waarheid?** (n.l. in alle godsdienststelsels, het vraagteken blijft staan. Jan bestudeert alles, zelfs de ziel van zijn varken, maar hij vindt niet); 7. **ontginning** (n.l. van het veen bij 't Woldt, maar van het veen niet alleen); 8. **nieuwe horizonen** (Tuininga komt in het gezicht. Een ander is het die zaait, en een ander is het die maait); 9. **een moeilijke positie** (n.l. in de school, waar de ware samenwerking ontbreekt); 10. **de uitbarsting** (n.l. van een zwaar onweder in de natuur eerst en dan op economisch terrein); 11. **neer-geworpen** (door overmatigen arbeid, maar eigenlijk door den Meester, zooals Tuininga fijntjes opmerkt); 12. **uit brieven** (n.l. van Jan aan Suze, waardoor we een blik slaan in Jans verborgen zieleleven. We zijn stille getuigen, hoe hij tot ware vrijheid komt. Wat schoon hoofdstuk is dit! Ik vind het wel het mooiste); 13. **een nieuw leven** (n.l. in huis en school op een geheel nieuwen grondslag.)

Ook door letterkundige schoonheid ben ik getroffen in dit boek. Geen groot gedoe. Geen moodoenerij. Niet een oneindig zoeken naar nieuwe woorden. Maar alles zoo zuiver gezegd. Taalkundig ook. (Ik vond maar één klein foutje, door den corrector allicht over het hoofd gezien). Maar ik mag niet veel plaats meer vragen. Om u aan het zoeken te brengen, vermeld ik één fijn trekje: „Ik moet je iets laten zien van de liefde des Heilands, die telkens weer vergeeft.”

„Alsof je dat niet deelt. Suze, vergeef me, en draag mij met geduld,” zei hij innig.

„We moeten samen vragen, dat God ons in geduld draagt,” antwoordde Suze. „O, ik wou zoo, dat jij dat ook verstonde!”

„Als ik op jou let, dan zeg ik: ik wou 'took”, zei hij aangedaan.

„Je moet op de Goddelijke liefde letten,” zeide zij.

Maar Jan schudde van neen, en *hij bukte zich om een klimroos te helpen, die door den wind en den regen van den vorigen avond losgerukt was van den muur.*

J. T.

VERBETERING.

Op blz. 298 leze men in Varia voor „na genade”, „Uw genade”. Het versje was ongecorrigeerd geplaatst.